

عنوان

انصاف از منظر فقه و حقوق اسلامی

تألیف:

دکتر عیسی حقی (منصوری)

پاییز ۱۴۰۲

سرشناسه	:	حقی، عیسی، ۱۳۵۷-
عنوان و نام پدیدآور	:	انصاف از منظر فقه و حقوق اسلامی / تالیف عیسی حقی.
مشخصات نشر	:	تهران: موسسه فرهنگی انتشاراتی اولین ها، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	:	۲۴۵ ص.
شابک	:	۲۸۰۰۰۰ ریال: ۲-۱۵-۸۰۴۲-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۲۳۶-۲۴۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	:	انصاف (فقه) (Islamic law) Fairness انصاف -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام Fairness-- Religious aspects-- Islam
رده بندی کنگره	:	BP ۱۹۸/۶
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۳۷۹
شماره کتابشناسی ملی	:	۹۳۱۷۲۲۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	:	فیا

انتشارات اولین ها

www.ketab.ir

عنوان: انصاف از منظر فقه و حقوق اسلامی

تألیف: عیسی حقی (منصوری)

طراح جلد: خالد کشمیری

صفحه آرا: زهرا شم آبادی

شابک: ۲-۱۵-۸۰۴۲-۶۲۲-۹۷۸

قیمت: ۲۸۰۰۰۰ تومان

۸

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۵۰۰

تهران: میدان انقلاب/ بین خیابان ۱۲ فروردین و منیرى جاوید / پلاک ۱۳۲۰ طبقه اول

تلفن: ۰۲۱۶۶۱۲۷۵۵۱

پیشگفتار

خداوند بزرگ را سپاس گزارم که با الطاف و نعمت‌های بی‌کرانش مرا مورد عنایت خود قرار داد و همواره به من توفیق بخشید تا در مسیر احکام اسلامی، قرآن و ائمه اطهار^{علیهم السلام} حرکت کنم. آ امید که این اثر فقهی هرچند ناچیز مورد قبول ذات درگاه احدیت قرار گرفته و گامی هر چند کوچک در راه اعتلای فقه شیعه محسوب گردد.

انصاف به عنوان دریچه اصلی نفوذ اخلاق در حقوق، در تمام قسمت‌ها و شاخه‌های حقوق نقش بسزایی دارد و مبنای بسیاری از قواعد فقهی و حقوقی محسوب می‌شود و تردیدی نیست که اخلاق، یکی از مبانی حقوق به شمار می‌رود.

انصاف، احساسی از چهره لطیف عدالت در موارد خاص است و شامل فراسوی برابری و تعادل می‌شود، که به طور طبیعی کسی که عدالت را به این معنا به کار می‌برد، از مفهوم تساوی و برابری فاصله گرفته و حکمتی را مورد توجه قرار داده است. اگرچه استقراء در قوانین نشان می‌دهد که مبنای وضع برخی از آن‌ها اصل انصاف می‌باشد و حتی در موارد سکوت یا نقص قوانین نیز راه گشا بوده، عدالت واقعی را مستقر می‌کند، اما قانونگذار صراحتاً به شرایط اعمال این اصل اشاره نکرده است و در خصوص توان انصاف در برابر قانون اختلاف نظر وجود دارد.

انصاف از نصف به معنای برابری و نصف کردن سود و زیان میان خود و دیگران و در یک نگاه کلی و ماهوی یک فضیلت اخلاقی نفسانی است که برخاسته از وجدان و عقل آدمی است و در نگاه کارکردی خصلتی حق طلب و حق محور است که در جهت

ادای حقوق سیر می‌کند. لذا به لحاظ همین خصلت حق جو و حق طلب نیز در اسلام جایگاه والایی دارد.

انصاف یکی از برجسته ترین مفاهیمی است که در حوزه های مختلف علوم انسانی نظیر اخلاق، فقه، حقوق، علوم اجتماعی، سیاست و... کارایی دارد. اما در حیطه علم حقوق و همچنین فقه، اهمیت و جایگاه بیشتری دارد. در این اثنا، انصاف را نباید با عدالت بیگانه بدانیم. در حقیقت انصاف مهم ترین مکمل عدالت بوده و عنصر تقویت کننده آن است و به جهت انعطافی که دارد، کارگشاست، هر چند در برخی موارد کاربردی متفاوت از یکدیگر دارند. جامعه‌ی مدنی که برای نظم بخشیدن به آن نیاز به وضع قوانین و مقررات است.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار	۷
فصل اول: کلیات و مفاهیم	۱۶
مقدمه	۱۷
ضرورت موضوع	۲۲
قاعده‌ی فقهی	۲۳
قاعده حقوقی	۲۴
مفهوم انصاف	۲۵
واژه انصاف	۲۵
تعریف اصطلاحی انصاف	۲۶
مفاهیم دیگر انصاف	۲۸
انصاف در مفهوم تنصیف	۲۸
انصاف بر مفهوم وجدان	۳۰
انصاف از مفاهیم مشابه	۳۱
مقایسه تفاوت‌ها و شباهت‌ها	۳۱
انصاف و حق	۳۱
انصاف و مصلحت	۳۸
انصاف و احسان	۴۰
انصاف و وجدان	۴۲
انصاف و استحسان	۴۲
مبانی عمومی انصاف	۴۵
اخلاق	۴۵
انصاف و اخلاق اجتماعی	۴۹
انصاف؛ زیباترین خصلت اخلاقی	۵۱

۵۲.....	مصلحت
۵۵.....	اراده قانونگذار
۵۶.....	روح قانون
۵۷.....	عقل
۵۹.....	عرف
۶۰.....	مبانی فقهی انصاف
۶۲.....	قاعده حقوقی انصاف
۶۳.....	ویژگی قاعده حقوقی انصاف
۶۵.....	قاعده فقهی انصاف
۶۶.....	قاعده انصاف در فقه داخلی
۶۷.....	انصاف و عدالت در فضاوت و داوری
۷۰.....	نمونه آیات استدلالی به انصاف
۷۲.....	از راه های کمال ایمان
۷۲.....	عقل و سیره عقلا
۷۳.....	اهمیت انصاف و عدالت در اسلام
۷۶.....	فصل دوم: انصاف از دیدگاه آیات و روایات
۷۷.....	انصاف در قرآن کریم
۷۹.....	انصاف، تفسیر واژه عدل
۸۲.....	آیه ۱۳۵ سوره نساء
۸۲.....	امر به رعایت عدل و انصاف در تمام امور
۸۳.....	رعایت انصاف و عدالت حتی با دشمنان
۸۵.....	برخورد منصفانه با کفار
۸۶.....	دیه و قصاص ضامن عدالت اجتماعی
۸۷.....	انصاف نسبت به اهل کتاب

انصاف بین همسران	۸۷
انصاف در روایات:	۸۸
رعایت انصاف در همه امور	۸۸
رعایت انصاف در امر قضاوت	۸۹
انصاف در معاشرت	۹۰
انصاف در سنت و روایات معصومین	۹۱
انصاف در رفتار	۹۱
انصاف در عمل	۹۲
انصاف در سخن	۹۴
انصاف در حق الله	۹۵
انصاف در حق همراه	۹۵
انصاف اهل حکومت در حق رعایا	۹۶
انصاف در ضرورت خودسازی	۹۸
انصاف در مورد خلق	۱۰۰
انصاف در دعا	۱۰۲
انصاف درباره راغبین برای جهاد	۱۰۳
انصاف نسبت به مظلوم	۱۰۳
انصاف در حق ضعفا	۱۰۵
چیستی انصاف	۱۰۵
موجبات انصاف	۱۰۸
فضیلت انصاف	۱۰۹
فضائل اهل انصاف	۱۱۰
انصاف الهی	۱۱۲
نقطه مقابل انصاف	۱۱۳

۱۱۳.....	موانع انصاف
۱۱۵.....	آثار انصاف
۱۱۷.....	آثار منع انصاف
۱۱۸.....	با بی انصاف با انصاف برخورد کنیم
۱۲۱.....	فصل سوم: رابطه انصاف و عدالت
۱۲۲.....	مقدمه
۱۲۲.....	انصاف در معنای عام
۱۲۳.....	مفهوم لغوی عدالت
۱۲۴.....	انصاف در معنای خاص
۱۲۵.....	رابطه انصاف و استحسان
۱۲۶.....	حجیت استحسان از دیدگاه شیعه
۱۲۷.....	انصاف به مفهوم عدالت
۱۳۱.....	مفهوم عدالت
۱۳۶.....	عدل در اسلام
۱۴۰.....	برتری عدل نسبت به جود
۱۴۱.....	عدل و جود از نظر فردی
۱۴۲.....	مفهوم اصطلاحی عدالت
۱۴۲.....	عدالت در علم کلام
۱۴۲.....	مقایسه انصاف و عدالت در حقوق
۱۴۳.....	تفاوت‌های عدالت و انصاف
۱۴۸.....	انصاف در حقوق
۱۵۱.....	فصل چهارم: آثار، فواید و مصادیق انصاف
۱۵۲.....	مقدمه:
۱۵۲.....	سعادت اخروی و بسط و گسترش عدالت دنیوی

۱۵۴.....	مفهوم سعادت.....
۱۵۵.....	رابطه میان عدالت و سعادت.....
۱۵۶.....	اثرات انصاف.....
۱۶۱.....	رسیدن به مکارم اخلاق.....
۱۶۲.....	مومن واقعی.....
۱۶۲.....	وسیله کسب عزت.....
۱۶۳.....	تواضع و مواسات.....
۱۶۶.....	وسیله قرب به خدا.....
۱۶۷.....	اعتماد و احترام.....
۱۶۸.....	حکایات و احادیث انصاف.....
۱۶۹.....	برکت سه درهم منصفانه.....
۱۷۰.....	جلب و محبت دوستی.....
۱۷۱.....	جلوگیری از عذاب دنیوی و اخروی.....
۱۷۳.....	فزونری رزق و تاخیر اجل.....
۱۷۴.....	آسایش و راحتی.....
۱۷۵.....	جنگ با خدا.....
۱۷۶.....	تضمین دادرسی منصفانه.....
۱۷۸.....	بی طرفی و استقلال قاضی.....
۱۷۹.....	اصل حسن نیت.....
۱۸۲.....	فسخ قراردادها.....
۱۸۴.....	عدالت اجتماعی و تنظیم امور اقتصادی.....
۱۸۵.....	جبران خسارت معنوی.....
۱۸۷.....	فرمان امیر مؤمنان (ع) به مالک اشتر.....
۱۸۹.....	سخت ترین تکالیف الهی.....

انصاف در قضاوت.....	۱۹۰
مصادیق انصاف.....	۱۹۱
الف) مهلت عادلانه.....	۱۹۱
ب) مبنای رجوع طلبکاران به شریک خود در طلب مشاع.....	۱۹۲
ج) استفاده بلاجهت یا دارا شدن غیر عادلانه.....	۱۹۴
عدالت ترمیمی.....	۱۹۶
نهاد هیئت منصفه.....	۱۹۸
فصل پنجم: انصاف در اندیشه بزرگان	۱۹۹
انصاف و عدالت از دیدگاه متقدمین.....	۲۰۰
از دیدگاه افلاطون.....	۲۰۰
از دیدگاه ارسطو.....	۲۰۷
اقسام عدالت از منظر ارسطو.....	۲۱۱
الف) عدالت کلی و جزئی.....	۲۱۱
ب) عدالت توزیعی و تصحیحی.....	۲۱۲
ج) عدالت قانون و طبیعی.....	۲۱۳
اعتدال ارسطویی.....	۲۱۴
از دیدگاه کانت، هیوم و هابز.....	۲۱۵
انصاف و عدالت از دیدگاه جان رالز.....	۲۱۸
عدالت از دیدگاه فلاسفه مسلمان.....	۲۲۲
نظر برخی اندیشمندان مسلمان.....	۲۲۲
- استاد مرتضی مطهری.....	۲۲۴
انصاف داشتن به رقیب؛ ارزشمند اما بسیار سخت است.....	۲۲۴
منابع و مأخذ.....	۲۲۶
منابع فارسی.....	۲۲۶

منابع عربی ۲۳۱

منابع انگلیسی ۲۳۳

www.ketab.ir